

Omezení svéprávnosti

Je porušením základního práva na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jestliže obecný soud v řízení o svéprávnosti vedeném podle zákona č. 292/2013. Sb., o zvláštních řízeních soudních, nevěnuje náležitou pozornost zjištění, zda nehrozí střet zájmů mezi posuzovanou osobou a jejím soudem ustanoveným kolizním opatrovníkem. Podle čl. 12 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (vyhlášené pod č. [10/2010](#) Sb. m. s.) mají osoby se zdravotním postižením právo na uznání své osoby jako subjektu práva. Požadavek respektu k jedinečnosti každé lidské bytosti je zohledněn též v novém občanském zákoníku č. [89/2012](#) Sb.

(Ústavní nález sp.zn. IV.ÚS 1582/16, ze dne 5.12.2017)

Ústavní soud rozhodl ve věci ústavní stížnosti stěžovatelů: a) L. D. a b) města Smečno, se sídlem S., obou zastoupených Mgr. J.D., advokátem se sídlem K., proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 8. března 2016 č. j. 24 Co 13/2016-195, za účasti Krajského soudu v Praze, jako účastníka řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 8. března 2016 č. j. 24 Co 13/2016-195 bylo porušeno základní právo stěžovatelky L. D. na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 8. března 2016 č. j. 24 Co 13/2016-195 se ruší. Ústavní stížnost stěžovatele města Smečno se odmítá.

Z odůvodnění:

I.

Vymezení věci

I. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 17. května 2016, stěžovatelé navrhli zrušení rozhodnutí uvedeného v záhlaví z důvodu tvrzeného porušení jejich základních práv podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

II.

Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Okresní soud v Kladně rozsudkem ze dne 19. října 2015 č. j. 42 P 434/83-162 rozhodl, že stěžovatelka a) jako posuzovaná se neomezuje ve svéprávnosti, a změnil tak svůj rozsudek ze dne 22. června 1983 č. j. Nc 710/83-9 (výrok I), jímž byla stěžovatelka a) zcela zbavena způsobilosti k právním úkonům. Výrokem II rozsudku ponechal stěžovatelce a) opatrovníka, a to stěžovatele b), který je tak oprávněn a povinen ji zastupovat ve všech právních jednáních s tím, že k právním jednáním v běžných záležitostech každodenního života je oprávněna i stěžovatelka a). Výroky III a IV rozsudku rozhodl tento soud o náhradě nákladů řízení.

3. Stěžovatel b) jako opatrovník stěžovatelky a) podal jejím jménem proti rozsudku okresního soudu odvolání. Namítal, že v dané věci nejsou splněny podmínky pro opatrovnictví podle § 469 občanského zákoníku, neboť chybí návrh posuzované osoby, která není schopna formulovat svou vůli k takovému návrhu. Zároveň měl za to, že jsou splněny podmínky pro omezení svéprávnosti. Vzhledem ke

zdravotnímu stavu stěžovatelky a) je třeba ji omezit ve svéprávnosti, protože jí hrozí závažná újma.

4. Krajský soud v Praze zhodnotil, že stěžovatel b) jako hmotněprávní opatrovník stěžovatelky a) se dostal do konfliktu zájmů mezi stěžovatelkou a) a jím samotným. Proto usnesením ze dne 21. ledna 2016 č. j. 24 Co 13/2016-188 jmenoval stěžovatelce a) pro řízení kolizního opatrovníka Mgr. D.S., advokáta. Ten vzal odvolání stěžovatelky a) v celém rozsahu zpět. Zpětvzetí odvolání odůvodnil tím, že rozhodnutí okresního soudu dostatečně chrání stěžovatelku a), a není tedy splněna podmínka nezbytnosti pro omezení svéprávnosti.

5. Krajský soud v Praze následně usnesením napadeným touto ústavní stížností odvolací řízení zastavil pro zpětvzetí odvolání. Zdůraznil, že zastavení odvolacího řízení nebrání okolnost, že hmotněprávní opatrovník a procesní opatrovník mají rozdílná stanoviska k otázce nutnosti omezení svéprávnosti. Měl za to, že zpětvzetí odvolání není v rozporu se zájmy stěžovatelky a). K námitce, že v dané věci nejsou splněny podmínky pro opatrovnictví, uvedl, že z právní úpravy opatrovnictví vyplývá, že jde-li o člověka s duševní poruchou, která mu brání v návrhu na jmenování opatrovníka nebo není-li možné takovému návrhu z jiných důvodů vyhovět, neznamená to, že takovému člověku nelze jmenovat opatrovníka podle § 465 občanského zákoníku i bez návrhu, a přijmout mírnější a méně omezující opatření namísto omezení svéprávnosti podle § 39 zákona č. [292/2013 Sb.](#), o zvláštních řízeních soudních.

III.

Argumentace stěžovatelů

6. Stěžovatel b) podal ústavní stížnost jménem svým i jménem stěžovatelky a). Zásah do svého práva na soudní ochranu [a potažmo i téhož práva stěžovatelky a)] spatřoval v tom, že krajský soud ho jako hmotněprávního opatrovníka vyřadil z řízení, pokud stěžovatelce a) jmenoval kolizního opatrovníka, ačkoli v daném případě nebyl dán konflikt zájmů mezi stěžovatelkou a) a stěžovatelem b) jako jejím opatrovníkem. Sama skutečnost, že stěžovatel b) nesouhlasil se způsobem vyřízení věci či rozhodnutím soudu prvního stupně, takový konflikt zájmů nezakládá. Tím došlo k podstatnému znevýhodnění opatrovníka jako účastníka řízení.

7. Podle ústavní stížnosti mělo být postupem krajského soudu porušeno i právo stěžovatelky a) na soudní ochranu, neboť jí byla odepřena spravedlnost. Zájem stěžovatelky a) krajský soud nezkoumal, čímž také nesprávně použil § 37 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. Krajský soud měl zhodnotit, zda je v zájmu posuzované stěžovatelky a), aby odvolací řízení proběhlo, či nikoli. Vzhledem k závažnosti projednávané otázky, jakou je omezení svéprávnosti, nelze dojít k závěru, že vedení odvolacího řízení by bylo jakkoli v rozporu s jejími zájmy. Z usnesení krajského soudu nejsou zřejmé skutečné důvody jeho rozhodnutí, což může svědčit o libovůli a svévolné aplikaci tzv. podústavního práva, a tím také o porušení práv obou stěžovatelů na soudní ochranu.

8. Stěžovatel b) rovněž namítl, že kolizní opatrovník Mgr. D.S. svým jednáním svévolně převzal roli soudu, když způsobil, že o odvolání nebude rozhodnuto. Nadto stěžovatelku a) nezhlédl, nezjistil její stanovisko k věci, a tím jí poskytl jen formální a nikoli efektivní zastoupení. Stěžovatel b) je proti tomu přesvědčen, že omezení svéprávnosti by bylo jednoznačně přínosem pro stěžovatelku a). Její zdravotní stav ji ohrožuje takovým způsobem, že je nutné ji omezením svéprávnosti chránit.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud si pro účely tohoto řízení vyžádal soudní spis a vyjádření účastníka řízení.

10. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření především odkázal na svá předchozí vyjádření k rozhodnutím Ústavního soudu ve věcech sp. zn. IV. ÚS 1580/16, IV. ÚS 1584/16 a II. ÚS 866/16. Podotkl, že motivací jeho rozhodnutí nebylo vyhnout se meritornímu rozhodování. Věc řešil v době rozdílné praxe soudů prvního stupně, přičemž a priori nepovažoval za nemožné, aby za posuzovanou osobu jednal trvalý opatrovník. Příslušný senát se v každé věci snaží vypořádat se zásadou subsidiarity a proporcionality institutu omezení svéprávnosti. V zájmu zásady předvídatelnosti soudního rozhodování přitom obvykle sděluje své předběžné právní závěry účastníkům řízení, aby se účastníci řízení mohli na jednání připravit či jinak procesně reagovat. Tak tomu bylo i v této věci, v níž jde dle jeho názoru o situaci Ústavním soudem v mnoha rozhodnutích aprobovanou.

11. S ohledem na radikálně prezentovaný názor opatrovníka [stěžovatele b)] v zájmu posuzované stěžovatelky a) dospěl krajský soud k závěru, že pro tuto věc bude lépe, bude-li zde třetí nezávislá osoba, která bude hájit její zájmy. Jmenovaného opatrovníka rozhodující senát krajského soudu vůbec osobně nezná, jeho výběr byl proveden vzhledem k jeho specializaci (obdobně postupoval i Ústavní soud ve věci sp. zn. I. ÚS 1974/14). I tomuto opatrovníku soud sdělil svůj předběžný názor, nikoli však ve snaze vyhnout se meritornímu rozhodnutí, což je zřejmé i z toho, že současně nařídil jednání, k němuž si i připravil dokazování (předvolal svědkyni a předpokládal možný výslech dalších svědků i posuzovaného a opakování dokazování z řízení před okresním soudem). Následně se jen vypořádal s nastalou procesní situací.

12. Pokud jde o opatrovnictví osob pobývajících ve zdravotnickém či sociálním zařízení, měl krajský soud za to, že právní postavení opatrovníka jmenovaného v případě omezení svéprávnosti a opatrovníka jmenovaného namísto omezení svéprávnosti, tj. jako subsidiární opatření k omezení svéprávnosti, je ve smyslu § 465 občanského zákoníku zcela shodné co do rozsahu práv a povinností opatrovníka. Ochrana opatrovance by tak měla být zajištěna zásadně rovnocenně. To podle jeho názoru posiluje práva osob umístěných v daných zařízeních, neboť jejich projevy nelze libovolně přehlížet. Proto má za to, že opatrovnictví těchto osob bez omezení svéprávnosti lépe vyhovuje ochraně jejich zájmů. Zároveň je přesvědčen, že brání-li takové osobě duševní porucha v podání návrhu na jmenování opatrovníka podle § 469 občanského zákoníku, neznamená to, že jí nelze jmenovat opatrovníka podle § 465 občanského zákoníku i bez návrhu, a přijmout tak mírnější opatření namísto omezení svéprávnosti.

13. Protože vyjádření krajského soudu neobsahovalo žádné podstatné novum, Ústavní soud je nezasílal k replice stěžovatelům.

14. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti podle § 44 zákona č. [182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu, bez ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci.

V.

Podmínky projednání ústavní stížnosti a související judikatura Ústavního soudu

15. V předložené věci je třeba poukázat na to, že stěžovatel b) podal jménem svým a též jménem posuzované stěžovatelky a) ústavní stížnost již přímo proti usnesení krajského soudu, jímž byl stěžovatelce a) v odvolacím řízení jmenován kolizní opatrovník (viz odst. 4 tohoto nálezu). Tyto ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. III. ÚS 869/16 byly s dalšími ústavními stížnostmi stěžovatele b) proti obdobným rozhodnutím krajského soudu usnesením Ústavního soudu ze dne 7. června 2016 sp. zn. II. ÚS 866/16 spojeny ke společnému řízení pod sp. zn. II. ÚS 866/16. Nálezem ze dne 24. listopadu 2016 sp. zn. II. ÚS 866/16 (všechna zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou

dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), Ústavní soud zrušil všechna ve výroku citovaná usnesení Krajského soudu v Praze o jmenování kolizního opatrovníka, včetně usnesení vydaného v nyní posuzované věci, a to pro porušení práva stěžovatele b) na přístup k soudu a práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Následně stěžovatel b) podal opět jménem svým a též jménem posuzovaných osob ústavní stížnosti s totožnou právní argumentací směřující proti rozhodnutím téhož krajského soudu o zastavení odvolacího řízení. Ústavní soud se třemi z nich již zabýval ve svých nálezech ze dne 5. prosince 2016 sp. zn. IV. ÚS 1580/16, ze dne 18. dubna 2017 sp. zn. IV. ÚS 1584/16, ze dne 17. října 2017 sp. zn. I. ÚS 1581/16 a ze dne 29. listopadu 2017 sp. zn. IV. ÚS 1583/16. Dospěl v nich k závěru, že krajský soud zastavením řízení na základě zpětvzetí odvolání kolizním opatrovníkem porušil právo na přístup k soudu a na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Vzhledem k tomu, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 Ústavy), je uvedenými nálezy sp. zn. II. ÚS 866/16, sp. zn. IV. ÚS 1580/16, sp. zn. IV. ÚS 1584/16, sp. zn. I. ÚS 1581/16 a sp. zn. IV. ÚS 1583/16 vázán i Ústavní soud ve své další rozhodovací činnosti. Pokud by senát Ústavního soudu rozhodující v této věci dospěl k právnímu názoru odchylnému od právního názoru již vysloveného v nálezu, musel by otázku předložit k posouzení plénu Ústavního soudu (§ 23 zákona o Ústavním soudu). K takovému postupu nyní neshledal důvod, ztotožňuje se s nosnými důvody těchto rozhodnutí i jejich kasačním výrokem. Přitom především vychází z posledních nálezů sp. zn. I. ÚS 1581/16 a sp. zn. IV. ÚS 1583/16.

18. Shodně jako v nálezu sp. zn. I. ÚS 1581/16 a sp. zn. IV. ÚS 1583/16 se tedy musel Ústavní soud předně vypořádat s tím, že ústavní stížnost v této věci podal stěžovatel b), město Smečno, v dvojediné roli, kdy jako hmotněprávní opatrovník byl sám účastníkem řízení o opatrovnictví posuzované stěžovatelky a), a zároveň jako hmotněprávní opatrovník jednal i přímo jménem stěžovatelky a) jak v řízení o svéprávnosti, tak i ve s ním spojeném řízení o opatrovnictví (srov. usnesení o spojení řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví vydané okresním soudem a § 46 zákona o zvláštních řízeních soudních).

19. Této okolnosti si povšiml Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 866/16, v jehož záhlaví se uvádí, že rozhodoval o ústavní stížnosti podané jak vlastním jménem stěžovatele b), tak i jménem posuzovaných osob. Výrokem tohoto nálezu bylo shledáno porušení základního práva "stěžovatele", z odůvodnění pak vyplývá, že je jím míněn stěžovatel b) jako samostatný účastník řízení před obecnými soudy. V nálezech sp. zn. IV. ÚS 1580/16 a sp. zn. IV. ÚS 1584/16 je však totožná situace hodnocena tak, že stěžovatel b) sice tvrdí i zásah do práv posuzovaných osob, jedná se však pouze o ústavní stížnost stěžovatele b) jako opatrovníka. V nálezech sp. zn. I. ÚS 1581/16 a sp. zn. 1583/16 Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je podána oběma stěžovateli, neboť je tak výslovně označena a rovněž obsahuje tvrzení o zásahu do základních práv obou stěžovatelů [srov. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. S tímto posouzením se Ústavní soud ztotožnil i v této věci.

20. Ústavní soud je příslušný k projednání návrhu, ústavní stížnosti obou stěžovatelů jsou přípustné (proti usnesení krajského soudu stěžovatelé nemají další procesní prostředky k ochraně jejich práv ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), byly podány včas a osobami k tomu oprávněnými a splňují i ostatní zákonem stanovené náležitosti. Ústavní soud proto přistoupil k jejich věcnému projednání.

VI.

Vlastní posouzení

21. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatelů a obsahem soudního spisu, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelky a) je důvodná a ústavní stížnost stěžovatele b) zjevně neopodstatněná.

22. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava"), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přitom uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci tzv. podústavního práva či jiné nesprávnosti.

VI.a

Obecná východiska

23. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu (a ve stanovených případech u jiného orgánu). Posouzení, co přesně se rozumí "stanoveným postupem", se odvíjí od příslušné zákonné procesní úpravy, která musí uplatnění práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) reálně umožňovat [srov. náleze ze dne 12. července 2016 sp. zn. II. ÚS 1687/16. Z práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny neplyne garance "správného" rozhodnutí, natož rozhodnutí, jež stěžovatel za správné pokládá. Závěr o jeho porušení nelze odůvodnit toliko rozdílným názorem na výklad tzv. podústavního práva provedený obecnými soudy [srov. náleze ze dne 29. května 1997 sp. zn. III. ÚS 31/97 (N 66/8 SbNU 149)] nebo tím, že neodpovídá názoru stěžovatele [srov. usnesení ze dne 5. srpna 2002 sp. zn. IV. ÚS 732/2000 (U 24/27 SbNU 293)]. Uvedené však neplatí v situacích, kdy tento výklad založil porušení některého (jiného) základního práva stěžovatele nebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné normy či zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jež je v soudní praxi respektován, v důsledku čehož představuje nepředvídatelnou interpretační libovůli. Tuto výjimku lze přitom vztáhnout i na aplikaci procesních předpisů [srov. např. náleze ze dne 3. března 2011 sp. zn. III. ÚS 2671/09 (N 33/60 SbNU 397)].

24. Součástí práva stěžovatelů na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy a zároveň nezbytným předpokladem uskutečnění dalších dílčích procesních práv vyplývajících z práva na soudní ochranu je právo na přístup k soudu. Procesní záruky týkající se spravedlivosti, veřejnosti a rychlosti řízení by neměly žádný smysl, kdyby nebyl chráněn přístup k soudům, jenž je předběžnou podmínkou pro užívání těchto záruk [viz např. nálezy ze dne 20. září 2011 sp. zn. II. ÚS 1739/11 (N 163/62 SbNU 417), bod 11, a ze dne 20. června 2012 sp. zn. IV. ÚS 1167/11 (N 123/65 SbNU 597), bod 18].

25. Právo na přístup k soudu však není právem absolutním a dovoluje jistá omezení (viz i rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Golder proti Spojenému království ze dne 21. února 1975 č. 4451/70, § 38). Omezení nicméně nesmí jednotlivci odepřít nebo omezit přístup k soudu takovým způsobem a do takové míry, že by byla narušena sama podstata tohoto práva (srov. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Ashingdane proti Spojenému království ze dne 28. května 1985 č. 8225/78, § 57, nebo ve věci Bulena proti České republice ze dne 20. dubna 2004 č. 57567/00, § 29 a další; náleze ze dne 11. července 2017 sp. zn. I. ÚS 1440/14). Omezení práva na přístup k soudu může vyplývat přímo z právního předpisu nebo může být důsledkem jeho interpretace a

aplikace v konkrétním případě. Je však vždy nutné zkoumat, zda právní předpis nebyl vyložen a použit tak, že právo na přístup k soudu bylo omezeno takovým způsobem nebo v takové míře, že byla zasažena samotná jeho podstata [viz např. nálezy ze dne 5. srpna 2009 sp. zn. I. ÚS 566/07 (N 176/54 SbNU 209), bod 26, a ze dne 21. února 2012 sp. zn. Pl. ÚS 29/11 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), bod 40, a tam uvedenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva].

VI.b

Posouzení ústavní stížnosti stěžovatele b)

26. V případě ústavní stížnosti stěžovatele b) musel Ústavní soud nejprve zvážit, v jaké části řízení mohla být jeho základní práva porušena. Stěžovatel b) tvrdil, že jeho právo na soudní ochranu mělo být porušeno tím, že byl jmenováním kolizního opatrovníka vyřazen z řízení o odvolání, aniž by byl dán konflikt zájmů, a dále rovněž svévolnou aplikací tzv. podústavního práva. Před krajským soudem tak mělo dojít k podstatnému znevýhodnění opatrovníka - stěžovatele b) - jako účastníka řízení.

27. Z ústavní stížnosti plyne, že stěžovatel b) správně rozlišuje, že do jeho vlastních práv mohlo být zasaženo jedině v té části řízení, v níž se rozhodovalo o jeho právech a povinnostech, a v níž proto byl účastníkem řízení (srov. § 6 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních), totiž v části věci, v níž se rozhodovalo o ustanovení opatrovníka. V řízení o svéprávnosti vystupoval pouze jako zástupce stěžovatelky a). Proto se svým jménem nemůže účinně domáhat toho, aby soudy rozhodly jinak o svéprávnosti stěžovatelky a), neboť takové právo mu právní předpisy nepřiznávají.

28. Vzhledem k tomu, že stěžovatel b) byl samostatným účastníkem řízení v části věci, mohl podat svým jménem odvolání do výroku II rozsudku okresního soudu, kterým byl ponechán opatrovníkem stěžovatelky a) a do výroku III o nákladech řízení. Této možnosti však nevyužil. Odvolání proti výroku I a II rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka a) zastoupená stěžovatelem b) jako opatrovníkem. Stěžovatel b) byl ovšem na základě podaného odvolání rovněž samostatným účastníkem odvolacího řízení, a to opět pouze v části věci, která se týkala opatrovnictví. Ústavní soud se proto může zabývat pouze tvrzeními stěžovatele b), zda postupem krajského soudu došlo k porušení jeho základních práv v odvolacím řízení v části řízení týkající se opatrovnictví.

29. Pokud ovšem stěžovatel b) sám odvolání proti ponechání ve funkci opatrovníka nepodal, přestože tuto možnost měl, a řízení bylo následně jako celek zastaveno bez provedení jakýchkoli úkonů, které by měly dopad do práv stěžovatele b), nemohla mu zastavením řízení být způsobena újma. Chtěl-li odvolací řízení vést a uplatňovat v něm práva účastníka řízení, mohl odvolání podat sám. Nedošlo přitom k situaci, že by se odvolací řízení vedlo bez účasti stěžovatele b), a tím mu byla upřena práva účastníka řízení. Kolizním opatrovníkem byl nahrazen pouze v procesní roli zástupce stěžovatelky a), nadále však byl samostatným účastníkem řízení v části týkající se opatrovnictví. Takto hodnocený postup stěžovatele b) v odvolacím řízení odpovídá tvrzením uvedeným v odvolání, podle nichž okresní soud primárně pochybil v tom, že stěžovatelku a) neomezil ve svéprávnosti, čímž stěžovateli b) v podstatě ztížil výkon funkce opatrovníka. Nebylo proto rozporováno samotné ponechání opatrovníka ve funkci, ale neomezení L. D. ve svéprávnosti. Proto Ústavní soud neshledává, že by zastavením odvolacího řízení, které stěžovatel b) vlastním jménem vést nechtěl, mohlo dojít k porušení jeho práv. Ústavní stížnost stěžovatele b) je tak zjevně neopodstatněná [pro rozhodná kritéria srov. nálezy ze dne 25. září 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

VI.c

Posouzení ústavní stížnosti stěžovatelky a)

30. Na základě ústavní stížnosti podané stěžovatelkou a), která byla účastníkem řízení o svéprávnosti i o opatrovnictví, Ústavní soud přistoupil k posouzení, zda v kterémkoli z těchto řízení, resp. v odvolacím řízení jako celku, došlo k porušení základních práv stěžovatelky a). Tím shodně jako v nálezu sp. zn. I. ÚS 1581/16 a sp. zn. IV. ÚS 1583/16 upřesnil, kterou ústavní stížností se zabývá a ve kterých částech napadeného řízení. Po tomto upřesnění již může dále vycházet i ze závěrů starších nálezů v obdobných věcech sp. zn. II. ÚS 866/16, IV. ÚS 1580/16 a IV. ÚS 1584/16 a shledat, že ústavní stížnost stěžovatelky a) je důvodná.

31. Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 866/16 dovedl, že jmenování kolizního opatrovníka v této věci bylo protiústavní. Pak je následující závěr v obdobných věcech sp. zn. IV. ÚS 1580/16, IV. ÚS 1584/16, I. ÚS 1581/16 a IV. ÚS 1583/16, podle něhož bylo protiústavním i zastavení řízení na základě zpětvzetí odvolání podaného tímto kolizním opatrovníkem, jen logickým důsledkem nálezu sp. zn. II. ÚS 866/16.

32. Ústavní soud nyní může jen doplnit, že především podle § 460 občanského zákoníku "dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni týmž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka". Tímto ustanovením došlo k posunu oproti § 30 občanského zákoníku z roku 1964, který vyžadoval existující střet zájmů, nikoli střet jen hrozící. Přesto se nadále uplatní požadavek plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu, že střet zájmů (či hrozící střet zájmů) "musí být v řízení zjištěn (postaven najisto)" (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2008 sp. zn. 21 Cdo 2439/2007 či usnesení ze dne 17. prosince 2015 sp. zn. 29 Cdo 1593/2014).

33. Krajský soud v předložené věci dovedl, že došlo ke kolizi zájmů mezi posuzovanou a jejím opatrovníkem, pouze ze způsobu, jakým bylo odvolání stěžovatelky a) formulováno. Nabyli-li krajský soud z textu podaného odvolání pochybnosti o střetu zájmů posuzované a jejího opatrovníka, měl zjišťovat, jaký je zájem posuzované. Teprve na základě všech okolností věci mohl dospět k závěru, zda skutečně hrozí nebo již existuje střet zájmů opatrovníka a posuzované. Za tímto účelem posuzovanou stěžovatelku a) sám měl zhlédnout.

34. Pokud by již samotné odvolání bylo v rozporu se zájmy posuzované stěžovatelky a), pak by bylo přinejmenším sporné, jaké účinky takové podání má. Je totiž možné uvažovat o jeho neúčinnosti, o ustanovení nového opatrovníka již pro případné podání odvolání a o současném prominutí zmeškání lhůty k podání odvolání [srov. § 32 odst. 2 občanského soudního řádu a komentář k tomuto ustanovení in JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha I. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 241.]. Odvolání v této věci přitom samo o sobě pouze otevíralo prostor krajskému soudu k přezkoumání zákonnosti a správnosti postupu okresního soudu. Odvolací soud v řízeních, která je možné zahájit i bez návrhu, není dle § 28 zákona o zvláštních řízeních soudních vázán mezemi, ve kterých se odvolatel přezkoumání rozhodnutí domáhá. Na základě podaného odvolání se tak krajský soud mohl v rozsahu závisejícím na jeho vlastní úvaze zabývat tím, zda byly splněny podmínky pro omezení svéprávnosti či nikoliv a poskytnout tak stěžovatelce a) věcný přezkum, který mohla na základě podaného odvolání očekávat.

35. Ústavní soud rovněž podotýká, že by obecné soudy měly zvažovat, zda jmenování kolizního opatrovníka nepovede k tomu, že kolizní opatrovník nahradí rozhodovací činnost soudu tak, jako tomu bylo v této věci. V okamžiku, kdy kolizní opatrovník vzal odvolání zpět, se totiž před krajským soudem střetl názor (a současně procesní úkon) zastávce omezování svéprávnosti a proti tomu názor (a současně procesní úkon) zastávce co nejmenšího omezování svéprávnosti. Výsledek řízení pak závisel na tom, který z těchto zastánců - zástupců posuzované byl soudem jmenován později a měl tedy možnost řízením disponovat. To vše navíc za situace, kdy odvolací soud nevěděl, jakou vůli

ohledně vedení odvolacího řízení projevuje posuzovaná, totéž nevěděl a ani se to nesnažil zjišťovat ani jeden z opatrovníků posuzované, a podle dosavadního průběhu řízení krajský soud ostatní okolnosti věci do toho okamžiku nehodnotil.

36. Tím se krajský soud ocitl v nepříjemném postavení, v němž sám nedokázal slepě následovat § 207 odst. 2 občanského soudního řádu, podle něhož se odvolací řízení na základě zpětvzetí odvolání zastaví. Toto ustanovení totiž soudu neukládá zkoumat zájmy účastníků řízení či povahu věci. Krajský soud si i podle svého vyjádření byl vědom zvláštnosti situace, která v řízení nastala. Proto ve svém napadeném usnesení o zastavení řízení po ocitování § 207 odst. 2 občanského soudního řádu podrobně, avšak v obecné rovině, rozebíral, proč podle něj není zpětvzetí odvolání v rozporu se zájmy posuzované stěžovatelky a). Tuto snahu krajského soudu Ústavní soud oceňuje, nemůže však změnit jeho závěry o tom, že konkrétní zájem posuzované stěžovatelky a) měl krajský soud hlouběji zvážit ještě před jmenováním kolizního opatrovníka, nikoli až poté, co kolizní opatrovník vzal odvolání zpět.

37. V této souvislosti lze podotknout, že není případná námitka, že krajský soud nesprávně užil § 37 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních. Podle tohoto ustanovení totiž soud posoudí, který z úkonů je v zájmu posuzované, "jsou-li úkony opatrovníka a zvoleného zmocněnce v rozporu". Kolizní opatrovník však nebyl zvoleným zmocněncem, který by v řízení vystupoval současně s původním hmotněprávním opatrovníkem. Naopak původního opatrovníka okamžikem svého jmenování zcela nahradil v zastupování posuzované stěžovatelky a). Proto toto ustanovení na popisovanou procesní situaci nedopadalo, což vysvětlil i krajský soud v napadeném usnesení.

38. Ze všech výše uvedených důvodů tedy Ústavní soud i nyní setrval na závěrech předchozích nálezů vydaných v obdobných věcech. V nich zdůraznil, že krajský soud neměl stěžovatelce a) za dané procesní situace kolizního opatrovníka ustanovit a že zastavením řízení na základě zpětvzetí odvolání tímto kolizním opatrovníkem upřel stěžovatelce meritorní přezkum, a to s ohledem na povahu věci. Předmětem řízení bylo omezení svéprávnosti a opatrovnictví, tedy problematika, která se bytostně týká práv a povinností člověka, a to včetně ochrany jeho ústavně zaručených práv a svobod. Krajský soud při odepření meritorního projednání věci nedostatečně přihlédl k významu institutu svéprávnosti a zásahu do osobnostní integrity v důsledku jejího přezkumu soudem.

39. Postup soudů, opatrovníků i případných kolizních opatrovníků v řízení o svéprávnosti musí odpovídat změnám, kterými prošla právní ochrana osob s duševním postižením v poslední době a které jsou zohledněny i v nově přijatém občanském zákoníku. Podle čl. 12 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, sjednané 13. prosince 2006 a v České republice vyhlášené pod č. [10/2010](#) Sb. m. s., státy potvrzují, že osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání své osoby jako subjektu práva, a uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života. Podle Obecného komentáře Výboru pro práva osob se zdravotním postižením č. 1 z 11. dubna 2014 k čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (General Comment No. 1, body 11-19) je upírání způsobilosti k právním úkonům, resp. svéprávnosti, právě na základě duševního stavu obecně nežádoucí. Nahrazování vůle jedince (odepření svéprávnosti a ustanovení zástupce) má naopak ustoupit ve prospěch podpory či asistence při rozhodování a jednání s právními následky, přičemž jedincům se zdravotním postižením má být umožněno mj. také brát na sebe rizika s takovým rozhodováním a jednáním spojená a nést následky jejich případných pochybení. V souladu s těmito závěry i judikaturou Ústavního soudu občanský zákoník úplné zbavení svéprávnosti osob s duševním postižením již neumožňuje. Svéprávnost je dle něj možné pouze omezit v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu schopen právně jednat, a pouze tehdy, pokud člověku hrozí závažná újma a nepostačí-li mírnější a méně omezující opatření (§ 55 a 57). Zároveň obsahuje nové instituty nápomoci při rozhodování (§ 45) a zastoupení členem domácnosti (§ 49). Ochrana osob s duševním

postižením již tedy není řešena skrze zbavování svéprávnosti a primárně ani skrze její omezování.

40. Soudy jsou proto povinny posuzovat věci tohoto druhu důsledně, individualizovaně (a v pochybnostech meritorně) na základě řádně zjištěného skutkového stavu tak, aby rozsah omezení svéprávnosti - od žádného omezení až po omezení fakticky se blížící zbavení způsobilosti k právním úkonům podle dřívější právní úpravy - zásadně odpovídal skutečným vlastnostem a schopnostem a zejména nejlepšímu zájmu posuzovaného jednotlivce. Především však všechny subjekty vystupující v řízení o svéprávnosti nemohou jen mechanicky aplikovat jimi vybranou doktrínu bez přihlédnutí k zájmu konkrétní posuzované osoby. To platí i pro kolizního opatrovníka v této věci, který neměl odvolání posuzované stěžovatelky a) vzít zpět bez jejího zhlédnutí a zjištění jejího názoru, neboť tak, byť byl veden právě aktuální judikaturou, neosvědčil respekt k jedinečnosti každé lidské bytosti.

41. Z úvodem popsáných východisek pro hodnocení, zda došlo k porušení práva na soudní ochranu, vyplývá, že taková situace nastala i v tomto případě. Krajský soud po řádně podaném odvolání stěžovatelkou a) nezjistil, zda hrozí střet zájmů posuzované stěžovatelky a) a jejího opatrovníka, stěžovatele b), nebo zda k takovému střetu zájmů již došlo. Stěžovatelce a) jmenoval kolizního opatrovníka a na základě jím podaného zpětvzetí odvolání odvolací řízení zastavil. Tím byla stěžovatelka a) zbavena práva na přístup k soudu. Krajský soud proto porušil její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tento důvod kasace výroku I usnesení krajského soudu o zastavení odvolacího řízení se zároveň vztahuje i na závislý výrok II o nákladech odvolacího řízení, neboť krajský soud bude o odvolání stěžovatelky a) rozhodovat znovu.

VII.

Závěr

42. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky a) důvodnou. Podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jí proto mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení vyhověl (výrok I) a napadené usnesení krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil (výrok II). Ústavní stížnost stěžovatele b) shledal zjevně neopodstatněnou (výrok III). V dalším řízení bude povinností krajského soudu rozhodnout o odvolání stěžovatelky a) v souladu se závazným právním názorem vysloveným v tomto nálezu. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Právní věta - redakce.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)

- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)